

Piotr Hajduga

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ODDZIAŁYWANIE SPECJALNYCH STREF EKONOMICZNYCH NA ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY DOLNEGO ŚLĄSKA W PIERWSZEJ DEKADZIE XXI WIEKU

Streszczenie: Obserwowane w gospodarce przemiany, których skutkiem jest rozwój sektora usług czy też pojawienie się nowych pól aktywności gospodarczej, przynoszą konieczność intensyfikacji wdrażanych działań dostosowawczych. Wśród instrumentów stymulujących przebudowę społeczno-gospodarczą i rozwój regionalny szczególne miejsce zajmują specjalne strefy ekonomiczne. Celem opracowania jest wskazanie dotychczasowych efektów funkcjonowania stref ekonomicznie uprzywilejowanych w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego oraz weryfikacja postawionej tezy o skuteczności specjalnych stref ekonomicznych jako narzędzia służącego rozwojowi społecznemu i gospodarczemu, szczególnie w kontekście zmniejszania bezrobocia, podnoszenia jakości kapitału ludzkiego oraz podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej terenów słabiej rozwiniętych.

Słowa kluczowe: specjalna strefa ekonomiczna, struktura przestrzenna SSE, efekty funkcjonowania SSE na Dolnym Śląsku.

1. Wstęp

Współczesny świat zmagają się z różnymi problemami ekonomicznymi, których źródła nie do końca są rozpoznane. Wśród naukowców toczy się spór, jak na nie reagować. Czy oddziaływać aktywnie, czy też pozostawić wszystko wolnemu rynkowi? Ten od lat istniejący podział wśród ekonomistów nabiera jednak innego znaczenia, zwłaszcza jeśli uświadomimy sobie, że w globalnej gospodarce pojawiają się mechanizmy i instytucje, na które nie można reagować w taki sposób, jak niegdyś. Wydaje się, że zmiany cywilizacyjne spowodowane ogromnymi przekształceniami społecznymi nie pozostają bez wpływu na sposoby skutecznego oddziaływania. In-

nymi słowy, nie można stosować takich narzędzi, jakie wcześniej były popularne i skuteczne, zmieniły się bowiem okoliczności i warunki otoczenia¹.

Poszczególne państwa starają się w takich warunkach poszukiwać określonych podstaw instytucjonalnych i warunków ekonomiczno-prawnych umożliwiających wzrost konkurencyjności ich gospodarek. Dzięki określonym instrumentom gospodarki rynkowej państwo może stymulować pozytywne procesy wzmacniania owej konkurencyjności i jednocześnie ograniczać negatywne skutki. Spośród narzędzi decydujących o rozwoju gospodarczym wymienić należy rozwiązania istniejące w specjalnych strefach ekonomicznych². Celem niniejszego artykułu jest analiza efektów funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych na Dolnym Śląsku w latach 2002-2010 oraz ich wpływu na aktywizację gospodarczą regionu.

2. Struktura przestrzenna specjalnych stref ekonomicznych na Dolnym Śląsku

W województwie dolnośląskim funkcjonują obecnie trzy specjalne strefy ekonomiczne, które ze względu na historię gospodarczą subregionów wykazują silny związek przestrzenno-lokalizacyjny. Kamiennogórska SSE Małej Przedsiębiorczości, Legnicka SSE oraz Wałbrzyska SSE „Invest-Park” nawiązują swoją charakterystyką do innych obszarów uprzywilejowanych znajdujących się w Polsce. Warto podkreślić, iż na Dolnym Śląsku funkcjonuje dodatkowo podstrefa Tarnobrzeskiej SSE „Euro-Park Wisłosan”, zlokalizowana w Biskupicach Podgórnych w gminie Kobierzyce, w powiecie wrocławskim³. Powstała ona w związku z ulokowaniem w pobliżu Wrocławia jednej z największych w ostatnich latach w Polsce bezpośrednich inwestycji zagranicznych, jaką jest wytwórnia ekranów ciekłokrystalicznych (LCD) globalnego koncernu LG Philips.

Ciągły rozwój aktywności obszarów uprzywilejowanych, rosnące zainteresowanie poszczególnych gmin i inwestorów, a także nowelizacja przepisów dotyczących inwestycji doprowadziły do sukcesywnego powiększania się terenu dolnośląskich specjalnych stref ekonomicznych (tab. 1). Proces ten wynikał głównie ze zjawiska wyczerpywania się atrakcyjnych inwestycyjnie gruntów na pierwotnie określonym obszarze. Rozrost terytorialny był prowadzony w oparciu o dwa uzupełniające się procesy, poparte odpowiednimi uregulowaniami prawnymi. Pierwszy z nich polegał na ustanawianiu nowych terenów uprzywilejowanych, natomiast drugi dotyczył za-

---

¹ R. Radek, *Wpływ specjalnych stref ekonomicznych na rozwój polskiego pogranicza*, [w:] M. Kolczyński, W. Wojtasik (red.), *Innowacyjne i społeczne oddziaływanie specjalnych stref ekonomicznych i klastrów w Polsce*, Towarzystwo Inicjatyw Naukowych, Katowice 2010, s. 177.

² Tamże, s. 177.

³ Powołanie w Biskupicach Podgórnych podstrefy Tarnobrzeskiej SSE „Euro-Park Wisłosan” wynikało z braku odpowiedniej kapitalizacji stref zlokalizowanych pierwotnie na terenie województwa dolnośląskiego w obliczu nowych inwestycji o znacznym zaangażowaniu kapitałowym.

miany obszarów objętych już strefą, lecz nieatrakcyjnych dla inwestora, na tereny dopasowane do oczekiwań potencjalnych przedsiębiorców⁴.

Aby sprostać oczekiwaniom zgłaszanym przez inwestorów, spółki zarządzające strefami w porozumieniu z innymi podmiotami biorącymi udział w procesach inwestycyjnych starały się w jak najlepszy sposób dostosować swoją ofertę lokalizacyjną.

Tabela 1. Wielkość i lokalizacja dolnośląskich specjalnych stref ekonomicznych w latach 2002, 2006, 2010

Strefa	Obszar strefy (stan na koniec roku w ha)			Lokalizacja strefy 31.12.2010
	2002	2006	2010	
Kamiennogórska	241,20	240,72	367,14	<u>miasta</u> : Jawor, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Lubań, Ostrów Wielkopolski, Piechowice, Zgorzelec <u>gminy</u> : Dobroszyce, Gryfów Śląski, Janowice Wielkie, Kamienna Góra, Lubawka, Nowogrodzic, Prusice, Żmigród
Legnicka	416,70	416,80	1 041,84	<u>miasta</u> : Chojnów, Głogów, Legnica, Lubin, Złotoryja <u>gminy</u> : Chojnów, Gromadka, Legnickie Pole, Miękinia, Polkowice, Prochowice, Przemków, Środa Śląska
Wałbrzyska	616,50	939,43	1 685,13	<u>miasta</u> : Bielawa, Bolesławiec, Dzierżoniów, Kalisz, Kłodzko, Kudowa-Zdrój, Leszno, Nowa Ruda, Oleśnica, Oława, Opole, Świdnica, Świebodzice, Wałbrzych, Wrocław <u>gminy</u> : Brzeg Dolny, Bystrzyca Kłodzka, Długołęka, Góra, Jarocin, Jelcz-Laskowice, Kluczbork, Kłodzko, Kobierzyce, Kościan, Krotoszyn, Namysłów, Nowa Ruda, Nysa, Oława, Praszka, Prudnik, Rawicz, Skarbimierz, Strzegom, Strzelin, Syców, Szprotawa, Śrem, Świdnica, Twardogóra, Wiązów, Wołów, Września, Ząbkowice Śląskie, Żarów
Strefy dolnośląskie ogółem	1 274,40	1 596,95	3 094,11	
Strefy w Polsce ogółem	6 526,30	8 164,32	14 106,82	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki.

⁴ Zob. P. Broszkiewicz, *Specjalne strefy ekonomiczne jako czynnik rozwoju regionalnego (na przykładzie Dolnego Śląska w latach 1997-2005)*, rozprawa doktorska, Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wrocław 2006.

W początkowej fazie proces ten budził wiele wątpliwości, które dotyczyły głównie celowości podjętych działań. Oponenti zwracali uwagę na niebezpieczeństwo zbyt-niego rozproszenia inwestycji, co w konsekwencji mogłoby osłabić wpływ strefy na obszary objęte programem. Zwrócono również uwagę na możliwości wystąpienia tzw. konfliktu interesu pomiędzy odrębnymi strefami obecnymi w regionie. Jednak po sukcesach inwestycyjnych, które osiągnięto w oparciu o nową koncepcję funkcjonowania terenów uprzywilejowanych, stała się ona obowiązującym standardem⁵.

Analizując dane zawarte w tab. 1, można stwierdzić, iż specjalne strefy ekonomiczne funkcjonujące w województwie dolnośląskim zajmowały na koniec 2010 r. obszar 3094,11 ha, co stanowiło 21,9% łącznej powierzchni wszystkich stref w Polsce.

3. Efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w przestrzeni gospodarczej województwa dolnośląskiego

Analiza efektywności funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych i ich wpływu na otoczenie jest zadaniem bardzo skomplikowanym. Związane jest to z wieloma problemami, uniemożliwiającymi syntetyczną ocenę obszarów uprzywilejowanych. Pierwsza grupa problemów dotyczy samej przestrzeni, w której dokonuje się badań. Zmiany podziału administracyjnego kraju poważnie zakłócają możliwość zachowania ciągłości agregacji danych. Następną przeszkodą jest brak należytej dokumentacji, która mogłaby świadczyć o występowaniu poszukiwanych prawidłowości. Dlatego też pełna analiza nie jest możliwa do przeprowadzenia, a niektóre jej elementy mogą być oparte jedynie na niemierzalnych sądach na temat występowania danego zjawiska. Kolejna grupa problemów wynika bezpośrednio z charakteru badanego obiektu, tj. specjalnej strefy ekonomicznej. Jej zmienność w czasie i przestrzeni rodzi wiele „niedoskonałości”, które prowadzą do komplikacji w dynamicznej analizie zjawiska. Z jednej strony nie jesteśmy w stanie określić, czy zachodzące w ciągu ostatnich lat przemiany są wynikiem działania zastosowanego instrumentu, czy może stanowią jedynie wynik opóźnień czasowych w relacji nakłady – efekty, zbieżny ze stosowanymi wcześniej rozwiązaniami⁶. Określenie znaczenia i wpływu specjalnych stref ekonomicznych na rozwój regionalny wymaga badania procesów inwestycyjnych w układzie podstref. Jednak uzyskanie pełnych i wiarygodnych informacji, np. o wartości zainwestowanego kapitału czy wielkości zatrudnienia w poszczególnych podstrefach jest czasami wręcz niemożliwe.

Wobec powyższej argumentacji zasadna wydaje się propozycja przeprowadzenia dynamicznej analizy specjalnych stref ekonomicznych zlokalizowanych w województwie dolnośląskim, uzupełnionej o elementy wielowymiarowej analizy porów-

---

⁵ Tamże.

⁶ Tamże.

nawczej. W celu wyraźnego zaobserwowania zróżnicowania strefowego szczególną uwagę zwrócono na podstawowe wskaźniki charakteryzujące badane obszary. Wnikliwej analizie poddano liczbę ważnych zezwoleń, poniesione nakłady inwestycyjne, utworzone miejsca pracy, nakłady na budowę infrastruktury oraz wynik finansowy spółek zarządzających.

Znaczne powiększenie terenów dolnośląskich specjalnych stref ekonomicznych, wraz z ciągłym zwiększaniem ich atrakcyjności infrastrukturalnej, nie pozostało bez wpływu na zainteresowanie podmiotów gospodarczych. Tabela 2 przedstawia informację o liczbie ważnych zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej w specjalnych strefach ekonomicznych funkcjonujących w województwie dolnośląskim w latach 2002-2010, ujętych narastająco na koniec danego roku. W zestawieniu tym nie zostały uwzględnione zezwolenia cofnięte, wygaszone bądź unieważnione⁷.

Tabela 2. Liczba ważnych zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej w specjalnych strefach ekonomicznych województwa dolnośląskiego w latach 2002-2010

Strefa	Liczba ważnych zezwoleń (stan na koniec roku)									Wzrost ^a
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Kamiennogórska	22	20	24	26	39	39	44	41	46	4
Legnicka	34	37	39	41	49	53	54	53	53	3
Wałbrzyska	31	34	41	59	79	100	131	141	159	18
Średnia krajowa	49	48	49	55	66	76	85	90	97	7

^a Wartość średniorocznego wzrostu wyliczonego na podstawie równania regresji linii trendu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki.

Strefa wałbrzyska pod względem tempa wzrostu liczby ważnych zezwoleń ponaddwukrotnie przewyższa średnią wszystkich stref działających w Polsce. Corocznie w latach 2002-2010 liczba ta wzrastała średnio o 18, a w kraju dla wszystkich stref o 7. Niestety dla Legnickiej SSE i Kamiennogórskiej SSE Małej Przedsiębiorczości wzrosty te były poniżej średniej – odpowiednio 3 i 4.

Jak wynika z tab. 2, dolnośląskie specjalne strefy ekonomiczne mogą pochwalić się rosnącą liczbą ważnych zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej na ich terenie (w ujęciu narastającym). W latach 2002-2010 w strefach kamiennogórskiej i legnickiej wydano mniej zezwoleń niż średnia krajowa. Natomiast w strefie

⁷ Cofnięcie zezwolenia następuje w przypadku niezrealizowania przez przedsiębiorcę warunków zezwolenia dotyczących terminu rozpoczęcia działalności, wielkości nakładów inwestycyjnych lub zatrudnienia, a także w przypadku zaprzestania prowadzenia działalności objętej zezwoleniem. Wygaszenie zezwolenia następuje na wniosek przedsiębiorcy, który rezygnuje z realizacji inwestycji w strefie. Unieważnienie zezwolenia ma miejsce jedynie w sytuacji, gdy zostało wydane z rażącym narażeniem przepisów prawa.

wałbrzyskiej trend taki utrzymywał się do końca 2004 roku. W następnych latach odnotowano trwałą tendencję wzrostową. Można również zauważyć, iż różnica między poziomem średnim a liczbą ważnych zezwoleń w wałbrzyskim obszarze uprzywilejowanym stale się powiększa.

Porównując całkowitą liczbę zezwoleń udzielonych w latach 1997-2010 do liczby ważnych zezwoleń, należy stwierdzić, że spośród 215 przedsiębiorców jedynie 159 wykazało aktywność inwestycyjną na terenie Wałbrzyskiej SSE „Invest-Park”. Natomiast w przypadku strefy legnickiej na 93 firmy, które uzyskały pozwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej, jedynie 53 wykazały taką aktywność. Podobna sytuacja dotyczy Kamiennogórskiej SSE Małej Przedsiębiorczości, gdzie na 86 przedsiębiorców jedynie 46 wykazało aktywność inwestycyjną. Pozostali inwestorzy zrezygnowali z planowanych inwestycji bądź też dokonali zmian o charakterze własnościowym.

Specyfika podmiotów gospodarczych podejmujących inwestycje w obrębie specjalnych stref ekonomicznych ma wyraźny wpływ na wielkość inwestycji prowadzonych na terenie województwa dolnośląskiego. Począwszy od 2000 r. obserwuje się ciągły przyrost kapitału zaangażowanego w tworzenie nowej przestrzeni przemysłowej w dolnośląskich specjalnych strefach ekonomicznych⁸.

W tabeli 3 zestawiono wielkość poniesionych nakładów inwestycyjnych (w ujęciu narastającym) w poszczególnych strefach zlokalizowanych w województwie dolnośląskim w latach 2002-2010.

Tabela 3. Wielkość zrealizowanych nakładów inwestycyjnych w specjalnych strefach ekonomicznych województwa dolnośląskiego w latach 2002-2010

Strefa	Nakłady inwestycyjne (stan na koniec roku w mln zł)									Wzrost ^a
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Kamiennogórska	39,3	84,0	318,8	606,0	1 000,8	1 216,0	1 332,9	1 436,2	1 551,1	212,4
Legnicka	1 658,2	2 011,6	2 346,5	2 780,5	3 125,6	3 625,7	4 024,0	4 257,6	4 568,8	376,3
Wałbrzyska	987,9	1 434,0	3 263,3	4 596,5	5 872,1	7 855,2	9 626,7	11 219,8	12 105,4	1 496,9
Średnia krajowa	934,7	1 090,6	1 423,4	1 836,2	2 530,7	3 791,8	4 050,4	4 756,4	5 230,1	589,8

^a Wartość średniorocznego wzrostu wyliczonego na podstawie równania regresji linii trendu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki.

Imponująco przedstawiają się dane dotyczące całkowitych nakładów inwestycyjnych w Wałbrzyskiej SSE „Invest-Park”. Corocznie wzrastały one średnio o 1496,9 mln zł przy średniej krajowej 589,8 mln zł. Niestety nakłady te w strefach

legnickiej i kamiennogórskiej nie są tak imponujące. Średnioroczne wzrosty wynosiły tam odpowiednio 376,3 mln zł i 212,4 mln zł.

Wielkość inwestycji dokonywanych w strefie wałbrzyskiej w latach 2002-2010 stale przewyższała poziom średni we wszystkich strefach funkcjonujących w Polsce. Co więcej różnica między poziomem średnim a wielkością poniesionych nakładów inwestycyjnych w wałbrzyskim obszarze uprzywilejowanym stale się powiększa. Można zatem stwierdzić, że jakość zarządzania strefą wałbrzyską znacznie odbiega od jakości średniej krajowej. Oznacza to, iż strefa wałbrzyska jest zdolna do bardzo dobrego i trwałego przyciągania inwestycji. Dlatego też narzędzia i sposoby pozyskiwania przez nią inwestorów winny być stosowane w pozostałych obszarach uprzywilejowanych⁹. W przypadku Legnickiej SSE poniesione nakłady inwestycyjne przewyższały nieznacznie (do końca 2006 r.) poziom średni wszystkich stref działających w Polsce. W następnych latach odnotowano tendencję spadkową w stosunku do średniej krajowej. Zupełnie inaczej przedstawia się sytuacja w strefie kamiennogórskiej. W analizowanym okresie wielkość inwestycji była niższa od średniej wszystkich specjalnych stref ekonomicznych funkcjonujących w Polsce.

Do końca 2010 r. przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą na obszarze dolnośląskich specjalnych stref ekonomicznych ponieśli nakłady inwestycyjne w wysokości 18 225,3 mln zł (24,9% ogółu nakładów inwestycyjnych wszystkich stref ekonomicznych w Polsce). W 2010 r. największy udział w łącznej kwocie inwestycji posiadała Wałbrzyska SSE „Invest-Park” – 66,4%. Za nią znajdowała się Legnicka SSE z udziałem na poziomie 25,1%. Udział inwestycji poniesionych w Kamiennogórskiej SSE Małej Przedsiębiorczości w łącznej kwocie nakładów inwestycyjnych we wszystkich strefach dolnośląskich wyniósł na koniec 2010 r. 8,5%. Aktywność inwestycyjna w pierwszych latach funkcjonowania stref była mierzona jedynie w oparciu o deklaracje gospodarcze podmiotów posiadających zezwolenia.

W związku z wysokimi nakładami inwestycyjnymi przedsiębiorstw funkcjonujących w specjalnych strefach ekonomicznych województwa dolnośląskiego, a co za tym idzie, prawdopodobieństwem stosowania przez nie nowoczesnych technologii, można założyć, że inwestycje nie są ukierunkowane wyłącznie na obsługę rynku lokalnego. Rozwinięta technologia, gwarantująca wysoką jakość produktów, umożliwia sprzedawanie wyrobów na wymagających rynkach całego świata. Taka sprzedaż zwiększa poziom eksportu z Polski, co stanowi czynnik korzystny dla rozwoju gospodarki krajowej.

Wielkość projektów inwestycyjnych realizowanych w dolnośląskich specjalnych strefach ekonomicznych bezpośrednio wpływa na rozwój sektora okołobiznesowego i usługowego w regionie, zwłaszcza w branży budowlanej, geodezyjnej i projektowej. Wykonawcami lub podwykonawcami zdecydowanej większości kontraktów budowlanych są firmy lokalne. Inwestorzy zagraniczni deklarują współpracę

⁹ B. Fiedor (red.), *Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna Invest-Park. Bilans pierwszej dekady, wpływ na region i perspektywy rozwoju*, Wydawnictwo AE, Wrocław 2007, s. 100-103.

z przedsiębiorstwami polskimi w dużym zakresie. W otoczeniu strefy zakładane są także firmy kurierskie, transportowe, cateringowe, biura obrotu nieruchomościami i punkty gastronomiczne. Według szacunków Ministerstwa Gospodarki 100 nowych miejsc pracy utworzonych w strefie generuje od 50 do 100 nowych miejsc pracy w jej otoczeniu, w zależności od branży. Zważywszy na to, iż proces inwestycyjny zazwyczaj obejmuje przygotowanie i uzbrojenie stanowisk pracy dla pracowników zajmujących się bezpośrednio wykonywaniem czynności związanych z działalnością operacyjną przedsiębiorstwa, można przypuszczać, iż nastąpi pewne przesunięcie czasowe pomiędzy okresami maksymalnych wydatków inwestycyjnych oraz szczytowego zatrudnienia¹⁰.

Rozwój specjalnych stref ekonomicznych działających na obszarze województwa dolnośląskiego można również scharakteryzować w oparciu o strukturę zainwestowanego kapitału oraz strukturę branżową inwestycji. W przypadku stref kamiennogórskiej oraz legnickiej największe wydatki inwestycyjne zostały poniesione przez przedsiębiorstwa niemieckie¹¹. Ich udział w całkowitych nakładach inwestycyjnych wyniósł na koniec 2010 r. odpowiednio 75,6% i 40,8%. Z kolei w Wałbrzyskiej SSE „Invest-Park” dominował kapitał japoński (31,4% ogółu zainwestowanego kapitału)¹².

Analiza struktury branżowej inwestycji wskazuje na pewną dywersyfikację działalności gospodarczej. Może to świadczyć o stymulującym oddziaływaniu stref na gospodarkę regionalną i stwarzać podstawy do oczekiwanych przekształceń strukturalnych na obszarach, w których je powołano. Przedsiębiorcy funkcjonujący na terenie dolnośląskich specjalnych stref ekonomicznych reprezentowali w 2010 r. branże: budowlaną, ceramiczną, elektroniczną, elektrotechniczną, farmaceutyczną, maszynową, meblową, metalową, motoryzacyjną, odzieżową, oświetleniową, papierniczą i poligraficzną, spożywczą, sprzętu gospodarstwa domowego, tworzyw sztucznych, włókienniczą i inne. W strefach legnickiej i wałbrzyskiej dominowała branża motoryzacyjna¹³, a w Kamiennogórskiej SSE Małej Przedsiębiorczości – branża papiernicza¹⁴.

Charakteryzując strukturę branżową inwestycji, warto zwrócić uwagę na działalność badawczo-rozwojową oraz usługi z zakresu pomocy prawnej, usługi informatyczne oraz BPO (usługi finansowo-księgowe czy *call centers*). Możliwość udzielania zezwoleń na tego typu działalność została wprowadzona dopiero w marcu 2005 roku. Była to odpowiedź na duże zainteresowanie ze strony inwestorów

¹⁰ Tamże, s. 113.

¹¹ W strefie kamiennogórskiej największym niemieckim inwestorem jest firma poligraficzna BDN Sp. z o.o., spółka komandytowa należąca do Grupy Bauer. Natomiast w strefie legnickiej największym niemieckim inwestorem jest firma z branży motoryzacyjnej, tj. Volkswagen Motor Polska Sp. z o.o.

¹² Największym japońskim inwestorem jest firma Toyota Motor Manufacturing Poland Sp. z o.o.

¹³ W strefie legnickiej branża motoryzacyjna reprezentowana jest m.in. przez takie firmy, jak Volkswagen, Sitech, Sanden, w strefie zaś wałbrzyskiej – przez Toyotę.

¹⁴ W strefie kamiennogórskiej branża papiernicza reprezentowana jest głównie przez firmę BDN.

i szansa zapewnienia zatrudnienia absolwentów szkół wyższych. Objęcie niektórych rodzajów działalności usługowej przywilejami podatkowymi przyciągnęło do Polski globalne koncerny, które w specjalnych strefach ekonomicznych ulokowały swoje centra kompetencyjne¹⁵.

Na działające w województwie dolnośląskim specjalne strefy ekonomiczne można spojrzeć również jako na narzędzie polityki regionalnej państwa, umożliwiające powstanie i rozwój nowoczesnej formy współdziałania, a zarazem rywalizacji przedsiębiorstw, czyli klastrów. Według M.E. Portera klastr jest geograficzną koncentracją wzajemnie powiązanych ze sobą firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, przedsiębiorstw działających w pokrewnych sektorach i związanych z nimi instytucji (np. uniwersytetów, jednostek normalizacyjnych i stowarzyszeń branżowych) w poszczególnych dziedzinach, konkurujących między sobą, ale również współpracujących¹⁶. Koncepcja klastrów, stanowiąca nowy sposób myślenia o kreowaniu konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw¹⁷, staje się coraz bardziej powszechna, nie tylko na świecie, ale także w Polsce¹⁸. Istotą klastrów jest przede wszystkim rozwój przedsiębiorczości w oparciu o sieci kooperujących firm, a nie indywidualnie działające przedsiębiorstwa. Jak słusznie zauważa M.E. Porter, klastry stymulują rozwój gospodarczy poszczególnych regionów, przyczyniają się bowiem do wzrostu zatrudnienia oraz zapewniają wysoki poziom rozwoju technologicznego i innowacyjnego¹⁹.

Dolnośląskie specjalne strefy ekonomiczne mają szansę stać się naturalnym załącznikiem funkcjonowania klastrów. Największe skupisko przedsiębiorstw o tym samym lub podobnym profilu działalności gospodarczej występuje w strefie legnickiej, gdzie na branżę wiodącą, tj. motoryzacyjną, przypadało w 2010 r. 58% ogółu zainwestowanego kapitału. Wysoka koncentracja firm z branży papierniczej i poligraficznej (48,9% inwestycji) miała miejsce również na obszarze Kamiennogórskiej SSE Małej Przedsiębiorczości. W związku z tym skupione geograficznie przedsiębiorstwa funkcjonujące w specjalnych strefach ekonomicznych województwa dolno-

---

¹⁵ Centra księgowo, obsługi transakcji i informatyczne utworzyły w Polsce m.in. takie globalne koncerny, jak Thomson, Citygroup, Lufthansa, IBM Global Services Delivery Centre Poland Sp. z o.o., McKinsey Knowledge Centre Poland Sp. z o.o. czy Hewlett Packard.

¹⁶ M.E. Porter, *Location, competition and economic development: Local clusters in a global economy*, „Economic Development Quarterly” 2000, vol. 14, no 1, s. 15-34.

¹⁷ E. Bojar, M. Bojar, T. Żmida, *Klastry a bezpośrednio inwestycji zagraniczne*, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa” 2007, nr 10, s. 3.

¹⁸ Najsłynniejszym klastrem na świecie jest Dolina Krzemowa w Stanach Zjednoczonych. Natomiast w Polsce do najbardziej znanych klastrów należą m.in. stowarzyszenie Grupy Przedsiębiorców Przemysłu Lotniczego „Dolina Lotnicza”, Tarnowski Klastr Przemysłowy „Plastikowa Dolina S.A.”, Polski Klastr Morski oraz Stowarzyszenie „Informatyka Podkarpacka”. Zob. raport *Clusters in Poland*, przygotowany dla LEED/OECD, *Program on Clusters in Transition Economies*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2003; *Klastry. Innowacyjne wyzwanie dla Polski*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2004.

¹⁹ Zob. M.E. Porter, wyd. cyt.

śląskiego mogą z czasem stać się prężnie działającymi klastrami, umożliwiającymi rozwój przedsiębiorczości, wiedzy i innowacji. Przypuszcza się, że właśnie w takim kierunku będą ewoluować w przyszłości dolnośląskie obszary uprzywilejowane.

Kryterium równie ważnym jak nakłady inwestycyjne, na podstawie którego to kryterium można ocenić efekty funkcjonowania obszarów uprzywilejowanych, jest osiągnięty w nich poziom zatrudnienia. Zmiany wielkości zatrudnienia (w ujęciu narastającym) w specjalnych strefach ekonomicznych województwa dolnośląskiego w latach 2002-2010 przedstawiono w tab. 4.

Tabela 4. Wielkość zatrudnienia w specjalnych strefach ekonomicznych województwa dolnośląskiego w latach 2002-2010

Strefa	Zatrudnienie (stan na koniec roku w osobach)									Wzrost ^a
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Kamienno- górska	633	1 414	1 932	2 329	3 302	5 033	4 469	4 087	4 349	511
Legnicka	3 078	4 451	4 843	5 385	6 945	8 104	8 698	8 079	8 803	737
Wałbrzyska	6 098	7 040	10 786	18 789	22 980	28 673	30 924	28 473	30 057	3 505
Średnia krajowa	3 629	4 436	5 325	8 012	10 458	13 026	15 039	14 894	16 092	1 761

^a Wartość średniorocznego wzrostu wyliczonego na podstawie równania regresji linii trendu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki.

W latach 2002-2010 w Wałbrzyskiej SSE „Invest-Park” średniorocznie przybywało 3505 nowych miejsc pracy. Dla porównania w skali kraju corocznie tworzono średnio 1761 nowych miejsc pracy, w Legnickiej SSE – 737, a Kamiennogórskiej SSE Małej Przedsiębiorczości – 511, co znacznie odbiegało od średniej wszystkich stref działających w Polsce. W Kamiennogórskiej SSE Małej Przedsiębiorczości oraz Legnickiej SSE wielkość zatrudnienia w latach 2002-2010 była niższa od średniej krajowej. Natomiast strefa wałbrzyska w każdym z omawianych okresów przyczyniała się do zatrudniania osób w liczbie przekraczającej poziom średni dla wszystkich stref działających w Polsce.

Do końca 2010 r. przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą w dolnośląskich specjalnych strefach ekonomicznych zapewniali 43 209 miejsc pracy (19,2% ogółu zatrudnionych we wszystkich strefach funkcjonujących w Polsce). W 2010 r. największy udział w łącznym zatrudnieniu posiadała strefa wałbrzyska – 69,6%. Za nią znajdowała się Legnicka SSE z udziałem na poziomie 20,4%. Udział zatrudnionych w strefie kamiennogórskiej w łącznym zatrudnieniu we wszystkich strefach dolnośląskich wyniósł na koniec 2010 r. 10,1%.

Według art. 8 ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych do zadań zarządzającego należy prowadzenie, zgodnie z planem rozwoju strefy, regulaminem oraz

przepisami prawa, działań zmierzających do rozwoju działalności gospodarczej prowadzonej na obszarze uprzywilejowanym. Uznając te zadania za ważne, ustawodawca dopuszcza możliwość zwolnienia z podatku dochodowego od osób prawnych dochodów spółki zarządzającej w części wydatkowanej na cele rozwoju strefy. Bardzo ważnym aspektem przyciągania przedsiębiorców jest stan, w jakim znajduje się infrastruktura terenów przeznaczonych pod inwestycje. Tym elementem zajmuje się zarząd, który środki ze sprzedaży gruntów przeznacza na poprawę atrakcyjności obszarów wchodzących w skład strefy. Rozwój specjalnych stref ekonomicznych wspierany jest przez regionalne i lokalne władze samorządowe, które w ramach decyzji administracyjnych wydzielają tereny dla przedsiębiorców, scalają grunty oraz rezygnują z gruntów mniej atrakcyjnych. W konsekwencji sprzyja to rozwojowi pełnej infrastruktury technicznej.

W tabeli 5 zestawiono (w ujęciu narastającym) wartość nakładów inwestycyjnych, jakie zarządy poszczególnych stref zlokalizowanych na obszarze województwa dolnośląskiego oraz samorządy lokalne, gestorzy mediów czy Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad przeznaczyły na poprawę infrastruktury technicznej stref w latach 2002-2010.

Tabela 5. Nakłady na budowę infrastruktury w specjalnych strefach ekonomicznych województwa dolnośląskiego w latach 2002-2010

Strefa	Nakłady na budowę infrastruktury (stan na koniec roku w mln zł)									Wzrost ^a
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Kamienno-górska	3,6	4,5	5,2	8,4	10,3	19,1	19,2	19,2	19,5	2,4
Legnicka	43,6	43,8	44,2	44,3	44,3	45,5	49,2	49,3	51,4	1,0
Wałbrzyska	82,4	98,5	113,6	146,3	190,1	239,3	276,4	317,7	351,0	35,8
Średnia krajowa	34,5	42,8	45,0	48,9	62,9	90,5	115,9	130,6	155,2	15,5

^a Wartość średniorocznego wzrostu wyliczonego na podstawie równania regresji linii trendu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki.

Imponująco przedstawiają się dane dotyczące całkowitych nakładów na budowę infrastruktury w strefie wałbrzyskiej, w której co roku średnio wydawano 35,8 mln zł. W tym samym okresie we wszystkich obszarach uprzywilejowanych w Polsce co roku w infrastrukturę inwestowano średnio po 15,5 mln zł. Niestety nakłady te dla stref legnickiej i kamiennogórskiej nie są tak imponujące. Odpowiednio średnioroczne wzrosty wynosiły 1,0 mln zł i 2,4 mln zł.

Wartość inwestycji na budowę infrastruktury w Wałbrzyskiej SSE „Invest-Park” w latach 2002-2010 stale przewyższała poziom średni dla wszystkich stref funkcjo-

nujących w Polsce. W przypadku strefy legnickiej wielkość poniesionych nakładów inwestycyjnych na budowę infrastruktury przewyższała nieznacznie poziom średniej krajowej (do końca roku 2003). W następnych latach odnotowano w tej strefie tendencję spadkową w stosunku do średniej dla wszystkich stref działających w Polsce. Zupełnie inaczej przedstawia się sytuacja w Kamiennogórskiej SSE Małej Przedsiębiorczości. W analizowanym okresie wartość inwestycji na budowę infrastruktury była niższa od średniej krajowej.

Do końca 2010 r. zarządy poszczególnych stref zlokalizowanych na obszarze województwa dolnośląskiego oraz samorządy lokalne, gestorzy mediów czy Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad poniosły nakłady inwestycyjne na budowę infrastruktury w wysokości 421,9 mln zł (19,4% ogółu wartości inwestycji na budowę infrastruktury we wszystkich strefach ekonomicznych w Polsce). W 2010 r. największy udział w łącznej kwocie inwestycji na budowę infrastruktury posiadała strefa wałbrzyska – 83,2%. Za nią znajdowała się Legnicka SSE z udziałem na poziomie 12,2%. Udział inwestycji poniesionych na budowę infrastruktury w strefie kamiennogórskiej w łącznej kwocie nakładów inwestycyjnych przeznaczonych na budowę infrastruktury we wszystkich strefach dolnośląskich wyniósł na koniec 2008 r. 4,6%.

Należy podkreślić, iż w analizowanym okresie w Legnickiej SSE i Kamiennogórskiej SSE Małej Przedsiębiorczości największe nakłady na budowę infrastruktury poniosły spółki zarządzające tymi strefami. Natomiast w wałbrzyskim obszarze uprzywilejowanym trend taki utrzymywał się do końca 2005 roku. W następnych latach zdecydowanie wzrosła wartość nakładów zewnętrznych na rozbudowę infrastruktury. Spółki zarządzające specjalnymi strefami ekonomicznymi utrzymują się głównie z dochodów uzyskiwanych ze sprzedaży gruntów oraz z tytułu opłat administracyjnych wnoszonych przez przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą na obszarach uprzywilejowanych. Wynik finansowy w danym roku zależy zatem w głównej mierze od liczny inwestorów podejmujących działalność w strefie. Wynik finansowy spółek zarządzających specjalnymi strefami ekonomicznymi funkcjonującymi w województwie dolnośląskim w latach 2002-2010 przedstawiono w tab. 6.

Ponadprzeciętne wzrosty analizowanych wartości dla strefy wałbrzyskiej zaowocowały bardzo dobrym średniorocznym tempem wzrostu wyniku finansowego. Corocznie średnio w latach 2002-2010 wynik finansowy spółki zarządzającej Wałbrzyską SSE „Invest-Park” wzrastał o 3144,9 tys. zł. Dla porównania średnia wszystkich spółek zarządzających strefami ekonomicznymi w Polsce wynosiła 622,2 tys. zł. Lepszy od średniej krajowej wynik finansowy uzyskała spółka zarządzająca strefą legnicką – coroczny wzrost średnio o 623,3 tys. zł. Najslabiej wypadła spółka zarządzająca Kamiennogórską SSE Małej Przedsiębiorczości, w której średnioroczne wzrosty wynosiły 51,7 tys. zł.

Tabela 6. Wynik finansowy spółek zarządzających specjalnymi strefami ekonomicznymi województwa dolnośląskiego w latach 2002-2010

Strefa	Wynik finansowy (stan na koniec roku w tys. zł)									Wzrost ^a
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Kamiennogórska	-1 358,0	200,0	1 072,1	1 504,7	3 138,5	233,6	22,0	146,2	300,2	51,7
Legnicka	-2 199,9	163,9	968,0	1 851,0	1 840,0	8 249,0	6 594,0	1 373,9	1 830,0	623,3
Wałbrzyska	1 845,2	1 901,3	4 060,8	7 098,7	10 376,7	31 990,4	38 176,5	5 940,7	22 708,4	3 144,9
Średnia krajowa	976,4	1 625,1	535,4	2 883,7	2 494,2	6 839,9	7 678,7	2 495,6	5 096,0	622,2

^a Wartość średniorocznego wzrostu wyliczonego na podstawie równania regresji linii trendu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki.

4. Podsumowanie

Ocena efektywności funkcjonowania stref ekonomicznie uprzywilejowanych i ich wpływu na otoczenie jest zadaniem wymagającym pogłębionych i dokładnych badań każdej z nich z osobna. Jednocześnie taka ocena jest zadaniem niełatwym, gdyż przy jej formułowaniu należy wziąć pod uwagę bardzo wiele czynników oraz pamiętać o tym, że ten sam fakt może być oceniany odmiennie przez różne podmioty czy grupy interesu²⁰.

Specjalne strefy ekonomiczne funkcjonujące w województwie dolnośląskim charakteryzują się zróżnicowaną atrakcyjnością inwestycyjną, co przekłada się również na stopień ich zagospodarowania. Rozsądne korzystanie z możliwości, jakie dają obszary uprzywilejowania inwestycyjnego, może przynieść wiele pożytku zarówno przedsiębiorcom, lokalnej społeczności, jak i jednostkom samorządu terytorialnego. To właśnie od tych podmiotów zależy, czy odniosą one sukces i będą mogły zostać uznane za faktycznie skuteczny mechanizm rozwoju oraz wspierania przedsiębiorczości.

Specjalne strefy ekonomiczne trwale zdomowały się w przestrzeni gospodarczej Dolnego Śląska i stanowią ważny czynnik kształtowania innowacyjności przedsiębiorstw w nich zlokalizowanych. Są przy tym również ważnym elementem kształtującym konkurencyjność poszczególnych subregionów jako fragmentów przestrzeni gospodarczej województwa. Specjalne strefy ekonomiczne zlokalizowane na Dolnym Śląsku coraz bardziej wpływają na gospodarkę regionu, również w układach lokalnych. Stają się one istotnym instrumentem pozyskiwania inwestorów zagranicznych, co wyróżnia ten region w strukturze pochodzenia kapitału w strefach na tle Polski.

Przedstawiona w niniejszym artykule problematyka jest bardzo szeroka i nie wyczerpuje w pełni zaprezentowanych wątków. W związku z tym autor zamierza kontynuować badania w tym zakresie, szczególnie w aspekcie analizy wpływu specjalnych stref ekonomicznych zlokalizowanych w województwie dolnośląskim na otaczającą przestrzeń społeczno-ekonomiczną. Pełna weryfikacja zjawiska będzie bowiem możliwa do przeprowadzenia dopiero wtedy, gdy zakończy się określony czas funkcjonowania zastosowanego instrumentu polityki regionalnej. Aktualne już dzisiaj pytanie o przyszłość przedsiębiorców inwestujących na obszarach uprzywilejowanych otwiera nowy etap w historii badań nad specjalnymi strefami ekonomicznymi.

Literatura

- Bojar E., Bojar M., Żmida T., *Klustry a bezpośrednio inwestycje zagraniczne*, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa” 2007, nr 10.
- Broszkiewicz P., *Specjalne strefy ekonomiczne jako czynnik rozwoju regionalnego (na przykładzie Dolnego Śląska w latach 1997-2005)*, rozprawa doktorska, Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wrocław 2006.
- Clusters in Poland*, raport przygotowany dla LEED/OECD, Program on Clusters in Transition Economies, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2003.
- Fiedor B. (red.), *Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna Invest-Park. Bilans pierwszej dekady, wpływ na region i perspektywy rozwoju*, Wydawnictwo AE, Wrocław 2007.
<http://www.mg.gov.pl> z dnia 01.09.2011.
- Klustry. Innowacyjne wyzwanie dla Polski*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2004.
- Kubin T., *Specjalne strefy ekonomiczne jako forma pomocy przedsiębiorcom ze strony państwa*, [w:] M. Kolczyński, W. Wojtasik (red.), *Innowacyjne i społeczne oddziaływanie specjalnych stref ekonomicznych i klastrów w Polsce*, Towarzystwo Inicjatyw Naukowych, Katowice 2010.
- Porter M.E., *Location, competition and economic development: Local clusters in a global economy*, „Economic Development Quarterly” 2000, vol. 14, no 1.
- Radek R., *Wpływ specjalnych stref ekonomicznych na rozwój polskiego pogranicza*, [w:] M. Kolczyński, W. Wojtasik (red.), *Innowacyjne i społeczne oddziaływanie specjalnych stref ekonomicznych i klastrów w Polsce*, Towarzystwo Inicjatyw Naukowych, Katowice 2010.
- Wojtasik W., *Wpływ Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej na restrukturyzację i rozwój województwa śląskiego*, [w:] M. Kolczyński, W. Wojtasik (red.), *Innowacyjne i społeczne oddziaływanie specjalnych stref ekonomicznych i klastrów w Polsce*, Towarzystwo Inicjatyw Naukowych, Katowice 2010.

THE INFLUENCE OF SPECIAL ECONOMIC ZONES ON THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF LOWER SILESIA IN THE FIRST DECADE OF THE 21ST CENTURY

Summary: The main aim of this paper is an attempt to evaluate the effectiveness of special economic zones located in the Lower Silesian region, that is Special Economic Zones for Medium Business of Kamienna Góra, Special Economic Zone of Legnica and Special Economic Zone “INVEST-PARK” of Wałbrzych and their influence on the surrounding socio-economic space. The author analyzed the effects of the zones on the region from 2002 to 2010. There were assessed, among others, the number of valid permits for conducting business in specific zones, incurred capital expenditure, created jobs, capital expenditure in infrastructure construction and the financial results of the companies managing the zones.

Keywords: special economic zone, spatial structure of special economic zones, effects of functioning special economic zones in Lower Silesia.